

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ВИКОРИСТАННЯ СИМВОЛІВ

Важливим завданням сучасної освіти є забезпечення умов для виховання творчої активності підростаючого покоління. Дитячий заклад повинен не тільки формувати в дитині необхідну систему вмій, знань і навичок, але й максимально розвивати її розумовий потенціал: учити мислити, розв'язувати суперечності, спираючись на набуті знання та інтуїцію, знаходити вихід із будь-якої життєвої ситуації, використовуючи нестандартні, оригінальні рішення. Тож проблема збереження в малюків творчого начала, яке в наш час пригнічується когут ним потоком зайвої інформації, стає дуже актуальною.

Батьків та педагогів передовсім хвилюють питання, як підвищити активність дитини, розвинути її здібності до саморегуляції пізнавальної діяльності, як забезпечити комфортні умови виховання творчої особистості.

Одним із методів ТРВЗ (теорії розв'язання винахідницьких завдань) – метод символічної синектики (у перекладі з грецької слово «синектика» означає «об'єднання різнорідних елементів»), тобто відображення реального світу різними символами і знаками. Людство створило велику кількість символів, і складність полягає не в тому, щоб засвоїти правила їх уживання, а в тому, щоб розуміти і запам'ятати, що саме вони означають. Цей метод сприяє розвитку в дошкільнят багатой уяви, здатності до перетворень, уміння знайти приховані залежності та зв'язки, допомагає мислити нестандартними образами. Адже основою розвитку розумових здібностей є оволодіння дитиною діями заміщення і наочного моделювання.

Знайомство з символами необхідно розпочинати з початком навчального року. Спершу дітей слід навчити позначати знаком один чи кілька реальних образів, виділивши в них загальну ознаку, тобто найголовніше. Допоможе сформуванню у вихованців основи символічного мислення проста гра «Що в колі?». Ця гра вчить дітей умовно зображувати будь-які предмети, класифікувати їх.

Примітки:

1. Під час формулювання завдань не можна розташовувати фігури так, щоб вони нагадували зображення обличчя.
2. Не можна одразу запитувати дітей про значення великого кола.

Накопичувати в дітей певний обсяг знань, умінь і навичок, що допоможуть їм орієнтуватися в процесі діяльності, потрібно поступово, використовуючи символи, які сприятимуть досягненню позитивних результатів.

На прогулянках під час спостережень за живими істотами і неживими об'єктами, відгадуючи загадки, проводячи бесіди і використовуючи певний життєвий досвід, діти за допомогою вихователя визначають головні ознаки предметів і позначають їх символами. Так складається певний комплект

символів. Кожен педагог може скласти свою «Абетку символів» - набір умовних позначень, що буде зрозумілий йому і дітям, з якими він працює.

Доцільність використання карток – символів під час формування пізнавальної активності дошкільників:

- символи дозволяють дитині зберігати в пам'яті набагато більшу кількість інформації;
- запропоновані в картках функції є узагальненими поняттями, які дозволяють дитині абстрагуватися. За таких умов у малюка розвивається логічне мислення;
- символи стимулюють розвиток уваги, сприймання, фантазії, уяви, активізують зв'язне мовлення;
- картки допомагають здійснювати синхронний розвиток дітей;
- під час роботи з картками – символами малюк вже не є пасивним спостерігачем або слухачем, він є центром творчої діяльності.

НАПРЯМИ РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Формування пізнавальної активності за допомогою використання символів						
Порівняння предметів	Описування предметів	Складання речень	Заучування віршів	Відгадування загадок	Дидактичні ігри	Складання казок

ПОРІВНЯННЯ ПРЕДМЕТІВ

МЕТА: учити дітей порівнювати предмети за схемами, знаходити відмінні і подібні ознаки в порівнюваних предметах, розширити словник ловами «подібні» - «неподібні», «однакові» - «різні», узагальнити знання про те, що порівнювати предмети – означає знайти подібність і відмінність між ними, формувати пізнавальну активність.

ЗМІСТ РОБОТИ:

1. Первинне ознайомлення з предметом і його назвою.
2. Дослідження властивостей предмета:
  - а) колір, відтінки;
  - б) форма;
  - в) розмір;
  - г) властивості поверхні;
  - д) назва деталей предмета.
3. найпростіша класифікація предметів.

Спочатку слід вчити дітей порівнювати предмети, що відрізняються лише якоюсь однією ознакою (наприклад м'ячі або башточки однакового розміру, але різні за кольором). Потім діти порівнюють предмети однієї тематичної групи (овочі, фрукти). Після цього слід перейти до порівняння предметів різних тематичних груп.

Отже, під час порівняння предметів дошкільників вчать знаходити головні, суттєві ознаки, відрізняти їх від другорядних, несуттєвих.

ОПISУВАННЯ РЕДМЕТІВ

МЕТА: учити дітей складати описову розповідь за картинками – символами, збагатити словник словами, що означають назву овочів, їх якості і властивості, учити добирати синоніми, відгадувати загадки.

ЗМІСТ РОБОТИ:

1. Відгадування загадок про овочі.
2. Сюрпризний момент.
3. Розглядання дітьми опорних схем.
4. Опис вихователем одного з овочів, за символами.
5. Пропозиція вихователя описати овоч, використовуючи картинку - символи:
  - а) колір;
  - б) форма;
  - в) величина;
  - г) смак;
  - д) місце вирощування;
  - е) вживання в їжу.
6. Заучування загадки про овоч.

Використання схем при складанні описових розповідей допоможе дітям диференціювати, порівнюючи предмети за формою, величиною тощо.

Такі вправи сприяють розвитку зорового та слухового сприйняття, уваги до поняттєвого аспекту мовлення і готують дітей до самостійного описування предметів, активізують діяльність мислення дітей.

СКЛАДАННЯ РЕЧЕНЬ

МЕТА: вправляти дітей у складанні речень за схемами, узгоджувати прикметники з іменниками в роді, числі й відмінку.

ЗМІСТ РОБОТИ:

1. Розгляд ілюстрацій.
2. Бесіда за її змістом.
3. Складання 2-3 речень за ілюстрацією.
4. Пропозиція скласти речення за схемами.
5. Розгляд дітьми опорних схем, пояснення педагогом незрозумілих символів.
6. Наведення вихователем зразка складання речення.
7. Складання речень дітьми.
8. Дидактична гра «Виправ помилку».

ЗАУЧУВАННЯ ВІРШІВ

МЕТА: учити запам'ятовувати римований текст за допомогою символів, розвивати інтонаційну виразність мовлення, пробуджувати інтерес до світу природи.

ЗМІСТ РОБОТИ:

1. Читання вірша педагогом для створення емоційної атмосфери.
2. Розглядання дітьми опорних схем до вірша. Запитання відповідно до змісту схем.
3. Читання вірша вдруге і пропозиція дітям слідкувати за послідовністю схем.
4. Пояснення дітям семантики слів.
5. Пропозиція дошкільникам відтворити рядки вірша за опорним матеріалом.
6. Читання вірша з паузами, пропозиція дітям по черзі підказувати пропущені слова, подяка за допомогу.
7. Читання вірша самостійно.

Після цього слід звернути увагу дітей на помилки, яких вони припустилися, проаналізувати їх. Якщо рівень засвоєння матеріалу в дітей різний, то доцільно організувати індивідуальні заняття.

ВІДГАДУВАННЯ ЗАГАДОК

МЕТА: учити дітей розуміти значення символів і за їх допомогою розгадувати загадки.

ЗМІСТ РОБОТИ:

1. Загадування загадки, повторення її кілька разів.
2. Аналіз загадки з привертанням уваги дитини до ознак і встановленням зв'язку між ними за допомогою навідних запитань.
3. Складання схеми загадки.
4. Аналіз схеми до загадки.
5. Повторення загадки.
6. Пропозиція її відгадати.

Звичайно, такий вид роботи під силу не всім дітям, адже треба не тільки з'ясовувати ознаки предметів і встановлювати зв'язок між ними, а ще й розуміти значення символів, що розкривають зміст загадки.

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ

МЕТА: учити дітей розуміти символи, удосконалювати уявлення про способи класифікації предметів за типовими ознаками.

ЗМІСТ РОБОТИ:

1. Створення емоційної атмосфери.
2. Висунення дидактичного завдання.
3. Формулювання ігрового задуму.
4. Розглядання карток – символів.
5. Формулювання правила гри.
6. Розподіл виконавських дій.
7. Проведення ігрових дій.
8. Оголошення результату.

Виховне значення дидактичних ігор полягає в тому, що вони сприяють розвитку в дітей активності, віри у свої сили. Цей напрям роботи буде ефективним, якщо його застосовувати систематично і послідовно.

СКЛАДАННЯ КАЗОК

МЕТА: учити дітей колективно складати нову казку за допомогою знаків – символів, розповідати створену в такий спосіб казкову оповідку, використовуючи речення різних граматичних конструкцій, виразну інтонацію.

ЗМІСТ РОБОТИ:

1. Створення емоційної атмосфери.
2. Пропозиція вихователя придумати казку.
3. Висловлювання дітьми своїх думок.
4. Зразок початку казкової розповіді, поданий вихователем.
5. Продовження казки дітьми.
6. Запис казки за допомогою символів.
7. Розповідання казки вихователем за символами.
8. Розповідання казки дітьми за символами.

Якщо виникають труднощі в придумуванні окремих умовних позначень змісту казки, можна поступово змінити їх буквеними позначеннями. Спочатку проводиться індивідуальне заняття з дітьми, які потребують уточнення, систематизації знань за окремими темами, а потім індивідуально-групове, закінчується робота зі схемами – моделями на фронтальному занятті під час узагальнення знань із лексики – граматичної схеми.

Отже, використання символічної синектики:

1. Допомагає не лише збагатити словниковий запас дошкільнят, але й сприяє розвитку пізнавальної активності та образного мислення.
2. Сприяє формуванню мовленнєвої компетенції дитини.
3. Допомагає дітям подолати сором'язливість та невпевненість. Вони навчаються відстоювати власну точку зору, самостійно приймати рішення. А це, надзвичайно важлива й корисна якість для подальшої діяльності дитини у будь-якій сфері життя.